



En la mon-don ve-nis no-va sen -- to --

(L. ZAMENHOF)

# LA LUMO

PRI PER PRO POR ESPERANTO



LA LUMO,  
en MONTREALO,  
KANADO.

L'APRÈS  
R. LAVERGNE,  
Fotografistoj,  
360 rue St-Denis,  
Montrealo.

J. L. SMEATON, Litografisto.

PICESITO DE "LA LUMO"

UNIVERSALA ESPERANTIA  
BIBLIOTEKO

1882



## La Lumo

Organo de la helpanta lingvo internacia "Esperanto"  
Organo de la lanĝueo auxiliaire internationale "Esperanto"  
Organ of the auxiliary international language "Esperanto"

ADMINISTRACIO KAJ REDAKCIO  
ADMINISTRATION ET RÉDACTION  
ADMINISTRATION AND EDITORIAL OFFICES,  
79 ST. CHRISTOPHER ST.,  
MONTREAL, CANADA.

### YARA ABONO

Kanado, Unvigintaj Shtatoj Englan-  
do kaj d'jalay kolonioj..... \$0.50  
Eksterlandoj..... frankoy 3.00  
Ni akceptas eksterlandajn poshtmar-  
koy por la abonpago.

### ABONNEMENT ANNUEL

Canada, Etats-Unis, Angleterre et  
ses colonies..... \$0.50  
Etranger..... francs 3.00  
Les timbres de poste, de quelques pays  
qu'ils soient, sont acceptés en paiement.

### ANNUAL SUBSCRIPTION

Canada, England and Colonies, Uni-  
ted States..... \$0.50  
Other Countries..... francs 3.00  
Postage-stamps of all countries accepted  
in payment of subscriptions.

## Esperanta Gazetistaro

—o—

Oni abonas la sekvantajn ga-  
zetojn, che "La Lumo" :

"LA LINGVO INTERNACI-  
A" — monata gazeto por la lin-  
gvo Esperanto. Kosto de abono  
por yaro : 4 frankoy, au 6.50 kun  
"Literatura Biblioteko".

Abonoy estas akceptatay de  
l'komenco de chiu monato. Posht-  
markoy estas akceptatay nur po  
3-4 de iliaj valoroy. Tiu chi ga-  
zeto estas eldonata tute en Espe-  
ranto. Dji estas la unua gaze-  
to eldonata per nia lingvo.

"L'ESPERANTISTE" — or-  
gano propaganda de la lingvo in-  
ternacia, eldonata en Francan-  
do, eliranta en la fino de chiu  
monato. Kosto de abono por  
yaro, abono simpla 3.50 frankoy.

"RONDIRANTO" — ilu-  
strita gazeto de l'Bulgaray por  
propagando de la lingvo internacia  
Esperanto. La gazeto eliras chi-  
umonate ; yara abono 3.50 fran-  
koy. Chiu abonanto estas mem-  
bro de l'klubo "Stelo" en Filo-  
popolo.

"LA HOLANDA PIONIRO"  
—regula monata gazeto kay tem-  
pa ligilo inter la esperantistoy  
en holande parolantay landoy.  
Abono kostas por yaro 12 libre-  
toy kun enskribo kiel membro  
de la klubo, 6 frankoy. La yara  
abono por membroy de aliaj esp.  
societoy estas 4 fr. Oni sendu la  
abonoy al : Dreyes Uitterdijk,  
Hilversum, Holando.

"LA BELGA SONORILO" —  
gazeto esperantista eliranta chi-  
umonate en Belguyo. Kosto de  
la yara abono : 3 fr.. Oni sendu  
la abonon al : M. Seynayeve,  
Contraf, 3, rue de l'Avenir, Bel-  
guyo.

"L'ESPERANTISTA" — or-  
gano propaganda de la lingvo in-  
ternacia Esperanto, eliranta chi-  
umonate. Kosto de la yara abo-  
no : Por Itallando, 2 fr. ; por  
fremlandoj, 4 fr. Tiu jurnaloo estas  
verkita ambaŭ itale kay Es-  
perante. Redakeio kay adminis-  
tracio : Via S. Secondo, 22, Tur-  
rin, Italie.

"BOHEMA ESPERANTIS-  
TO" — propaganda organoo de  
Esperanto, eliranta chiumonate.  
La yaran abonon 1.50 fr. Oni  
sendu al : Administracio de la  
"revuo Internacia", Bystrice-  
Hostyn, Moravuyo, Aŭstruyo.

"SVISA ESPERO" — or-  
gano de la Svisa Esperanta Socie-  
to, eldonata en franca kay espe-  
ranta lingvoy.

Kosto de abono, en eksterlan-  
doy, 2.50.

Oni sin turnu al Th. Renard, 6  
du Vieux-College, en Genevo,  
Svislando, enmetante poshtmar-  
kon por respondo.

"YUNAY ESPERANTISTOY  
DE GENEVO" — organoo priva-  
ta de l'klubo de yunay esperan-  
tistoy de Genevo. Redakeio :  
Hector Hodler, 9 avenue des Vol-  
landes. Administracio : Edmond  
Privat, 10 Bd. de Florissant,  
Genevo, Svisuyo. Pri chiuy sci-  
igoy, sin turni al unu el la du a-  
dresoy chi supre.

"ESPERO KATOLIKA" —  
societo por la vastigado de l'in-  
gvo Esperanto inter la Katoli-  
koy. Fondinto-Direktoro : A-  
-

to Em. Peltier, en Cheillé, per A-  
zey-le-Idiveau, Indre-et-Loire, en  
Francuyo. Yara kotizajo por E.  
K., 2 fr. Abonkosto yara por la  
Revuo : en Francuyo, 1 fr. ; en  
eksterfranceay landoy, 1.50. fr.

"MONATA REVUO ESPE-  
RANTISTA" — propaganda or-  
gano de "Side", Sodertelge, eldo-  
nata en Sveda kay Esperanta  
lingvoy. Kosto de abonoo por  
eksterlandoy, 3fr. Membroy de  
"Side" ricevas la gazeton senpa-  
ge. Oni sin turnu al Einar Ha-  
kansson en Soderdelge, Svedlan-  
do.

"ANTAŬEN ESPERANTIS-  
TOY" — monata gazeto, organoo  
de la Perua Esperantista Socie-  
to. Redaktoro Dro Frederic Vil-  
larea, kosto de l'abono, en Pe-  
ruyo, 100 livroy, en eksterlan-  
doy, 150 livroy por yaro. Admin-  
istracio, Farmacia del Teatro,  
Calle de Lartiga, No 106. Adre-  
so poshta : Fako n-oy 927 y 937,  
Lima, Perujo.

Dulingva revuo, hispana kay  
Esperanta.

"THE ESPERANTIST" —  
esperanta gazeto por la disvasti-  
gado de la internacia lingvo, el-  
donata en angla kay esperanta  
lingvoy, de la Esperanta Klubo,  
en London'o. Kosto de abono 4  
fr. au 75 centoy. Oni sin turnu  
al H. Bolingbroke, Mudie, 41 Out-  
ter Temple, London, W. C., En-  
giando.

"CHILIO ESPERANTA" —  
organo propaganda de la Socie-  
to Esperantista de Chilio, eldo-  
nata en hispana kay internacia  
lingvoy. Redaktoro Luis E. Se-  
pulveda Cuadro. Casilla 1989,  
Santiago, Chilio. La revueto es-  
tas tute senpaga.

"LA SUNO HISPANA" —  
organo de la hispana societo por  
la propagando de la lingvo inter-  
nacia. La korespondadon, abo-  
noyn kay chiuy informoy pri la  
gazeto, oni adresu al la direktor-  
o : Augusto Jimenez Loira, Va-  
lencio, 5 Corona, en Valencio,  
Hispanlando.

Kosto de abono en eksterhis-  
panay landoy 3 fr., unu ekzem-  
plero 30 centimoy pagatay per  
mono, kaubio, au poshtmarkoy.

Pro la tialoj klarigitaj en la unua artikolo de tiu ĉi numero ni devis prokrasti la eldonon de nia revuo.

Malbenitaj estu la supersignetoj!

## FONETIKA ALFABETO

Je la unua de decembro 1903a nia administranto sendis la jenan leteron al doktoro zamenhof:

estro mia,

“ mi estas tre malfeliĉa. de tri jaroj, mi komencis lerni esperanton; mia amiko a. p. beauchemin kaj mi mem, tiam decidis preni sur sin propagandi nian karan lingvon en ameriko. por tio ĉi devis lerni perfekte la lingvon kaj mi devis fari la polemikon kaj disvastigi la lingvon.

“ sekve mi fondis “ la lumon ” kaj “ american esperantan kolekton ” kaj elpezis ĉirkaŭ \$800 ĉiujare; ne kalkulante la enspezojn ricevitajn ankaŭ mi devis elspezi monon por anoncoj, libroj, vojaĝoj, aĉetoj de tipoj, k.t.p.; sume, mi certe elspezis malplie \$2,000.

“ ne estinte riĉa, mi devis eltiritian sumon el mia salajro kaj hodiaŭ “ la lumon ” suldas nenion al kiu ajn. kaj ni baldaŭ havos belan kolekton da esperantaj libroj.

“ nun ni devas ĉesi la eldonon de “ la lumo ”, la organizadon de la kolekto, la propagandon kaj ĉio rilate al esperanto, ne pro manko de mono, aŭ energio, aŭ bonvolo, sed nur tial, ke ni ne povas plu presigi esperanton, en kanado.

la kanadoj estas tre progresemaj; antaŭ kelkaj jaroj oni elpensis “ linotip ” kompostmaŝinon. kiam mi fondis “ la lumon ” ceteris ankorau ĉirkaŭ 40 procent da presistoj kanadaj kiuj kompostis per malnova sistemo; baldaŭ unu post alia sekvis la vojon de P' progreso kaj anstataŭis la mankompostadon per maŝinkompostado, kaj hodiaŭ ne ceteras plu da presistoj por presigi revuon kiel “ la lumon ” en montrealo, laŭ la malnova sistemo.

vidinte tion, je la lasta jaro mi provis uzi la “ linotipmaŝinon ” por presigi esperanton, mi ĉesis

tis la kompanio “ linotip ” kaj ili tre satinde klarigis al mi ke eĉ se la kompanio konsentus pretigi matricojn por la supersignetoj sur la literoj, la maŝino mem estas tiel konstruata ke ne sole ĝi ne povas uzi ilin sed ankaŭ neniam povos, pro la principo de la meĥanismo. ne volinte esti nenigita tial, mi serĉis kaj kun la helpo de la administranto de la kompanio, kiu estas tre ĝentila kaj faris ĉion por esperanto, efektive tre bona amiko de nia afero, ni fine sukcesis trovi serion de literoj, iom pli malgrandan ol “ specialan ” tipon uzatan de nia presisto, kaj sukcesis, danke al tia tre speciala sistemo, presigi “ la lumon ” dum la lasta jaro, sed nur per tiaj tre specialaj tipoj uzataj nenie, en montrealaj presejoj.

hodiaŭ mia presisto anoncas ke li ne konsentus presigi esperanton plu. tial ke, eĉ se mi pagus multe pli da mono por la presigo de la ĵurnalo. tia presigo, estas tiel malfacila. danke al la supersignetoj, ke li ne konsentus “ nek por oro nek por argento ” laŭ lia vorto; kaj mi devas konfesi ke li estas tute prava: pripensu, ĉu ni bezonas presigi nur unu supersignon, la linotipiston devas perdi pli ol unu horon por ŝanĝi la meĥanisman de la maŝino. nia presisto diras ke li multe bedaŭras tion. sed ne povas plu daŭrigi la presigadon de nia gazeto.

mi provis trovi alian. sed malprosperis, ne tial ke mi ne havas monon, aŭ ke ili ne estus tre feliĉa gajni monon. sed nur tial ke ili ne povas, kaj neniam povos presigi la supersignetojn. Nenia mono, aŭ metodo, aŭ maniero. aŭ sistemo povas permesi la presigon de la supersignetoj. precipe super la grandaj literoj. oni perfekte scias ke tre ofte la vorto “ nebla ” estas uzata por esprimi ke io estas malfacila. sed, presigi supersignetojn en ameriko. danke al la progreso nun enkondukata en presado per la linotipmaŝinon. estas tute nebla.

sekvas de tio, ke pro la supersignetoj, precipe sur la grandaj literoj mi ne povas de nun, kaj ne povos plu eldoni “ la lumon ” aŭ presigi eĉ unu linion en esperanto je la unua de januaro 1904.

jen estas la kaŭzo de mia mal-feliĉo. mi ĉagrenas multe, ĉar mi satus labori pri, per, pro, por esperanto, kaj la lingvo mirinde disvastiĝadas en ameriko. efektive, ni sukcesis varbi al nia afero, la jenajn ĵurnalojn: Le Sténographe Canadien, 2,000 legantojn ĉirkaŭ; Le Journal, 16,000 legantojn ĉirkaŭ; l'Album Universel, 12,000; La Presse, 86,000; Le Rappel, 4,000; Le Combat, 6,000; The Ormstown Bulletin, 8,000; L'Union de St-Hyacinthe, 11,000; La Justice de Drummondville, 4,000; Le Temps d'Otawa, 20,000; Le Passe-Temps, 7,000; Le Samedi, 22,000; La Patrie, 32,000; The Weekly Star, 232,000; Le Trifluvien, 9,000, enhavantajn sume ĉirkaŭ 471,000 legantojn.

mi vidis la redaktorojn de tiuj ĉi ĵurnaloj, kaj skribis multajn artikolojn pri, kaj por esperanto, la bienhavantoj de tiuj ĵurnaloj estas amikoj de nia afero, ĉu tial ke ili estas mem esperantistoj, aŭ deziras helpi la aferon, ĉu tial ke ili estas propraj amikoj de mi, kaj konsentas kaj eĉ deziras, ne nur enskribi artikolojn favorajn je esperanto, sed insistas, kelkaj el ili, por instruadi la lingvon, al liaj legantoj, kelkaj el ili deziras presigi lernolibrojn kaj ilin diskonigi donace, kiel premiojn al iliaj legantoj, aliaj donas lecionojn (kun materialo donata prunte de mi), kaj donas premiojn lotumitajn inter la personoj senditaj bonajn tradukojn. sed, bedaŭrinde, mi ne povas plu presigi supersignetojn, kaj ili mem ne povas.

mi povas presigi esperanton per la fonetika alfabeto, kaj ĉiuj ĵurnaloj, kaj presistoj ankaŭ, sed ne la “ supersignetojn ”.

mi, do, humile petas de vi, ke vi rajtigu min uzi la fonetikan alfabeton, anstataŭ la alfabeto kun supersignetoj, ĝis kiam mi povos presigi supersignon. jen estas la alfabeto: A, B, D, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, V. kiel vi rimarkos, ni malaperigas la literojn c kaj ŝ. la litero c, ni anstataŭas per “ ts ”; la litero ĉ, per “ tsh ”; la litero ĝ, ni anstataŭas per la literoj “ dzh ”; la litero h, per “ kh ”; la litero ĵ, per “ zh ”; la litero ŝ, per “ sh ”, kaj fine la



litero ŭ, ni ne anstataŭus, tial ke ĝi venas preskaŭ ĉiam post "a", kaj estas tre facila klarigi ke tiam oni elparolas ĝin "aŭ".

mi perfekte komprenas ke se ni komencas enkonduki en esperanton, novan alfabeton, alia enkondukos alian aferon kaj fine oni ne povos sin interkompreni. la reformo estas tre danĝera, kaj mi ĉiam pensis ke oni devas akcepti "esperanton" tiel kiel ĝi estas, aŭ ne ĝin akcepti.

multe da personoj certe trovas la novan sistemon pli malbelan, ol la nuntempa, kaj certe mi ne kontraŭdros la diversajn satojn.

nun se ni forpelas esperanton el ameriko, tial ke oni ne povas presigi la supersignojn, tio estos tre grava, sed ceteros ankoraŭ Eŭropon. tamen mi ekscias ke la firmo Hachette aĉetis kelkajn linotipmasinojn, baldaŭ la presistoj en Eŭropo komencos uzi ilin; kaj tuj kiam la eŭropanoj komencos esti progresemaj kaj imitos la amerikanojn la porĉoj fermigos por esperanto, kaj fine antaŭ kelkaj jaroj ceteros nur la tre malriĉaj presistoj kiuj povos presigi esperanton.

kun supersignoj, neniu (almenaŭ tre malmulte da malriĉaj presistoj, kiuj ankoraŭ praktikas iom da mankompostado) povas presigi esperanton, eĉ kiam ili tion deziras, sen supersignoj, ĉiuj konsentas, kaj deziras esprimi en ĵurnalojn, nian literaturon.

nun, elektu. de via decido de pendas la vivo de "la lumo", de la "amerika kolekto", kaj de ekzisto de esperanto en norda-ameriko, kaj baldaŭ en eŭropo. en tiu demando estas neniam spaco por akademia disputado, ĉu supersignoj estas preferindaj, ĉu ne. vi devas ĉu nin mortigi, ĉu permesi ke ni uzu fonetikan alfabeton.

ne estas necese diri al vi ke nia afero multe progresas tie ĉi. nia samideano A.P. Beauchemin estis danĝera malsana kaj devis resti hejmen dum ses semajnoj, hodiaŭ li resaniĝas kaj esperas komenci labori la venontan semajnon.

ni ricevas iom da leteroj el unuigitaj-statoj, sed ne kelkaj ĵurnaloj skribis al ni, ke ili ne povas presigi esperanton, tial ke ili ne

havas la tipojn.

ni malfermis alian esperantan kurson, je lundo la sepan de decembro. ni aranĝis paroladon ĉe la studentoj, kaj alian ĉe la "modern language association", kies mi estas membro de l'komitato.

se vi decidus rajtigi nin uzi la fonetikan alfabeton, mi promesas sendi al vi, je unu monato post la ricevo de via permeso, ekzempleron de dek ĵurnaloj kandaĵ instruantaĵ la lingvon al ilia legataro.

se vi decidus nin mortigi, mi deziras al vi plenan sukceson, kaj aldonas ke mi ne pendas pro mia perdita tempo kaj mono, mi laboris pro ideo aprobita de mi, mi provis helpi la disvastigon de la plej bela lingvo iam ludanta sur la homaj lipoj, laŭ mia opinio, kaj certe ricevis tiom da plezuro en mia propagandado, ke mi estas tute rekompensata.

estas absolute necese ke mi ricevu respondon de vi, je la oka de januaro, 1904.

esperante ricevi baldaŭnan favoran respondon al mia peto, mi estas, estro mia,

Via sindona,  
A. Saint-Martin.

oni proponas ankoraŭ A, B, C, (ch anstataŭ c), d, e, f, g, (dj anstataŭ ĝ), h, (kh anstataŭ ..) i, (y anstataŭ j), (j anstataŭ ĵ), k, l, m, n, o, p, r, s, t, (sh anstataŭ ŝ), u, v, z. oni proponas ankoraŭ anstataŭi ĉ, g, h, j, ŝ, per ch, gh, hh, jh, sh, kaj u anstataŭ ŭ. sed la lasta estos tro kontraŭfonetika, ŝajnas al ĉiuj, ke ni kredeble ne povas ĝin akcepti.

je la tridek unua de decembro lasta, ni ricevis de nia estro, la jenan respondon.

kara sinjoro, estas granda domago, ke la presistoj en via urbo nun ne volas plu presi tekstojn kun leteroj supersignataj. sed tio ĉi ja tute ne estas tiel granda malfeliĉo, kiel vi skribas. ni havas ja tre bone la eblon presi ankaŭ SEN signetoj, farante tamen NENL... REFORMON en la lingvo.

en la gramatiko de esperanto (vidu "fundamenta krestomatio", paĝo 254) estas ja KLARE DIRITA la jeno:

"presejoj, kiuj ne posedas la

"literojn ĉ, ĝ, h, ĵ, ŝ, ŭ, povas anstataŭ ili uzi: ch, gh, hh, jh, sh, u.

sekve, vi povas tre bone de nun presadi "la lumon" kaj la "amerikan esperantan kolekton" sen signetoj kaj en la januara numero de "la lumo" kaj sur la unua paĝo de ĉiu verko klarigi al la legantoj la kaŭzon kiu devigas vin tion ĝi fari.

tiamaniere vi povas tute oportune kontentigi viajn presistojn kaj samtempe ne peki kontraŭ nia afero. sed se vi dezirus presadi per alfabeto tute REFORMITA, tio ĉi estos tre danĝera, danĝeriga paso, kiu baldaŭ disfaligus nian tutan aferon.

kun kora saluto,

L. ZAMENHOF

p.s. al la baldaŭ venonta jaro mi sendas al vi gratulon mian kaj deziron de ĉio plej bona.

L. Z.

aliflanke ni legas en la "commentaires", paĝo 172: "Les typographes qui n'ont pas les lettres accentuées de l'esperanto peuvent les remplacer par des caractères gras, italiques ou autres; il suffit que les lettres adoptées soient différentes de celles qu'on emploie pour le texte général. Une petite note prévient de la correspondance établie et la difficulté est levée."

tio estas, oni uzas malsimilajn literojn, por anstataŭi la supersignetojn. efektive, en esperantujo oni ĝenerale uzadas la lastan sistemon, ekzemple: en "antaŭen esperantistoj", en "ĉilio esperantista", en tuta esperantistaro oni povas trovi nur unu libron presigitan kun la alfabeto proponita de sinjoro zamenhof, la libron de sinjoro henry philipps, ĉiuj aliaj uzadas la sistemon proponitan de sinjoro de beaufront.

sed, ŝajnas al ni, ke ambaŭ sinjoroj de beaufront kaj zamenhof kredas ke oni bezonas sistemon, aŭ alfabeton nur por kelkaj tempoj, atendant la momenton kiam oni povos havi la supersignetojn, sed hodiaŭ la demando tute ne estas tiela oni devas forlasi, la progreso en presado devas nin forlasi la supersignetojn, kaj tial ni ne bezonas alfabeton

# The "EMPIRE"

(CLAVIGRAPHE—TYPEWRITER)

Seulemen: \$60.00 (300 francs)

Alignement absolu et permanent.  
Ecriture visible du commencement à la fin.

Nur \$60 (Fr. 300) — Enliniigo absoluta kaj daŭra, Videbla skribiĵo, de la komenco ĝis la fino.

## The Williams Mfg. Company, Ltd.,

61 ST-FRANCOIS-XAVIER ST.,

MONTREAL.

nuntempan, aŭ kelketempan, sed ĉiaman.

sekvos de tio ke la demando estas tute nova, kaj ni devas ĝin esplori.

sed, antaŭ tio, ni devas klarigi la principojn, kiuj devas lumigi nian vojon.

1. ne parolu ni plu pri la supersignetoj.

laŭ la gusto de kelkaj personoj, ili estas belaj, laŭ la opinio de aliaj ili konservas la fizionomion de la vortoj; aliaj diras ke ili plimallongigas la vortojn, k. t. p.; sed tiuj diroj memorigas al ni la belan, bonan, belkoloran, elegantan boaton, kiu estis la perfekteco mem, sed ĝi havis nur unu tre malgrandan difekton, t. e. "iri ĉe l'fundo de la akvo"; tute same la supersignetoj eble estas belaj, bonaj, k. t. p. sed por la presado ili havas nur unu tre malgrandan difekton, ili estas praktike nepresigeblaj. ni do, ne devas disputadi pri neebleco.

2. la elektita alfabeto devas esti tute fonetika.

ni anoncas sur la tegmentoj ke nia lingvo estas fonetika, ke ni havas nur unu literon por unu sono, kaj reciproke nur unu sonon por unu litero, ni eĉ kuraĝas altiri la atenton de samperolandoj al la nelogikaj literoj "ph", elparolataj "f", "qu" elparolataj "k", "x" elparolataj "ks" k. t. p. kaj ni ĉiam kaj ĉie malhumile diras ke ĉe nia lingvo, oni ne havas tiajn sensencaĵojn; nia lingvo internacia estas tute fonetika. do, nur se o-

ni intencas trompi la mondon, ni devas elekti fonetikan alfabeton.

3. la elektota alfabeto devas esti ne nur por kiu ne havas nuntempe la literojn kun supersignetoj, kaj, kiel en nia nuna okazo, ne povos ilin havi, en estonteĉo sed ankaŭ por kiu ajn ne deziras, aŭ ne volas ilin uzadi.

tio estas tre grava por nia afero, kiel la litero de nia administranto klare elmoutras, multaj gazetoj konsentus helpi nin kiam li povas presigi sen supersignetoj, sed tute rifuzas kiam oni proponas malordigi ilian presejon. aliflanke, aŭ pli bone, kiel sekvo de tio, la alfabeto devas esti kun literoj uzataj de ĉiuj, aŭ preskaŭ.

4. reformo en esperanto estas dangerega paŝo kiu povas disfalgigi nian tutan aferon, kaj alfabeto "tute reformita" laŭ la esprimo de nia estro, ni ne povas akcepti.

ĉiuj komprenos ke tial ke ni bezonas iom ŝanĝi la alfabeton oni devas enkonduki tiel malgrandan ŝanĝon, kiel eble. almenaŭ esperantistoj devus elerni du alfabetojn malsimilajn, kaj tio estus kreĝi tute novan sistemon. do, faru ni la plej malgrandan reformon.

5. estus bona afero por esperanto, se anstataŭ havi du aŭ tri manierojn presigi esperanton ni havus nur unu, kaj por tio la alfabeto devas esti tiel formata ke ĉiuj presistoj en la tuta mondo, povus ĝin presigi.

6. ĉiuj presistoj kiuj ne havas

aŭ ne intencas havi, aŭ ne deziras havi, aŭ ne povas presigi la supersignetojn devus elekti la saman alfabeton fonetikan, por ke ne estu pli multe ol du sistemoj por presigi esperanton, tio estas: unu sistemo kun supersignetoj, unu sen supersignetoj.

nun esploru ni la demandon. multajn alfabetojn, oni proponis, por anstataŭi la signetojn. prezentu ni ilin.

### ALFABETO A.

a, b, c, C, d, e, f, g, G, h, H, i, j, J, k, l, m, n, o, p, r, s, S, t, u, U, v, z, laŭ tia alfabeto oni skribus; patro nia kiu estas en la Cielo, la bona Cevalo, li palGis, li ruGis, la Henio, arHitekturo, bona bovaJo, granda Suo, h'eraU, ankaU, k. t. p.

### ALFABETO B.

a, b, c, ch, d, e, f, g, gh, h, i, j, jh, k, l, m, n, o, p, r, s, sh, t, u, v, z. oni skribus: patro nia, kiu estas en la ĉielo, le bona chevalo, li palighis, li, rughighis la hhenio, arhitekturo, bona bovajho, granda shuo, ankaŭ, hierau.

### RIMARKOJ.

tiuj du sistemoj povas taŭgi kiam oni intencas presigi leteron aŭ ĉirculeron, aŭ kelkajn pagojn, sed kiam oni bezonas eldoni ĵurnalon, presigi tutan kolekton, kaj havi centojn da ĵurnaloj kiuj instruadas la lingvon, tio certe ne povas taŭgi.

se oni povus tiajn atendigiĵojn elekti ni certe preferus alfabeton A ĉar ĝi estas ĝim fonetika, sed la lasta, tio estas gh, hh, jh, neniam oni povas akcepti. en lingvo uzanta la literon "g" por la sono "g" kaj ankaŭ havanta la literon "h" por la ŝono "h", neniam oni povas pretendi ke gh egalsonas g, ne ankaŭ ke jh egalsonas j, aŭ hh egalas h. precipri jh, j kaj h neniam produktas j.

tiuj du alfabetojn ni devos forlasai, la unua, tial ke ĝi estas nur kelketempa afero, la dua, kio estas pli grava, tial ke ĝi ne estas fontika. ĉu honeste oni povas diri ke nia lingvo estas fonetike skribita kiam oni skribas gh, hh, jh, kaj elparoladas ilin ĝ h, j? neniam.

### ALFABETO C.

a, b, ts, tsh, d, e, f, h, dh, h, x, i, j, zh, k, u, n, o, p, r, s, sh, t, u, w, x, z.



laŭ tia alfabeto, oni skribus ; patro nia, kiu estas en la tshielo, la bona tshovalo, li palidzhis, li rudzhidzhis, la xemio, arkitekturo, bona bovazho, granda shuo, ankau, hieraw,

## RIMARKOJ

tia alfabeto proponas la aldono de la literoj w kaj x ; sed ili estas ne utilaj, la litero h oni elparoladas kh ĉie, kial do, enkonduki novan literon por anstataŭi sonon, kiun ni povas skribi kh tute fonetike ? ankaŭ por la litero w, estas nur unu vorto, en esperanto, kie a kaj u oni elparoladas au, estas en la vorto "ba-luu", en ĉiuj aliaj okazoj, oni elparoladas "au" kiel "a"). oni do, nur bezonas diri ke "au" oni elparoladas nur en unu sono, kiel "aŭ", kaj tiam ni ne bezonas la novan literon "w".

sed oni proponas alian alfabeton, sen tiaj literoj w kaj x.

## ALFABETO D.

a, b, ts, tsh, j, e, f, g, dzh, h, kh, i, j, zh, k, l, m, n, o, p, r, s, sh, t, u, v, z, laŭ tia alfabeto ni skribus : patro nia, kiu estas en la tshielo, la bona tshovalo, li palidzh s, li rudzhidzhis, la khemio, arkitekturo, bona bovazho, granda shuo, ankau, hierau.]

## RIMARKOJ.

jen, certe, estas la plej logika propono jam prezentita. ĝi estas preskaŭ fonetika, tamen oni hom eraras kiam oni diras ke "e" estas elparoladata "ts". tia litero havas nur unu sono "ts" kiel en diversaj lingvoj, oni elparoladas ĝin. tial ke, en angla kaj franca lingvoj, ni ne havas la sonon simplan "ts", oni diras ke "ts" estas elparoladata "ts", sed ne kiel "t" kaj "s", sed "ts", en nur unu sono, metante la langon inter la dentojn : "ts" ; do ni povas konservi "c" kaj sekve "tsh" farigas "ch", tute fonetike. la kunveno de la esperantistoj tuj certe estus elektita tian alfabeton se ni ne povus trovi alian pli simplan. kvankam ni estas tre "kuradzhemaj", antaŭ ol proponi tian vorton, ni unue "palidzhus", kaj certe post la propono ni "rudzhidzhus" iom. sed ekzistas alia sistemo por anstataŭi la literon "j", kaj samtempe la literon "g", aŭ "dj", estas la je-

## ALFABETO E.

a, b, c, ch, d, e, f, g, dj, h, kh, y, j, k, l, m, n, o, p, r, s, sh, t, u, v, z, laŭ tia alfabeto ni skribus : patro nia, kiu estas en la ĉielo, la bona ĉevalo, li palidjis, li rudjidjis, la khemio, la arkitekturo, bona bovajo, granda shuo, ankau, hierau.

## RIMARKOJ.

na alfabeto :

en tia alfabeto estas nur unu malgranda sango, ni anstataŭas la literon "j" per la preskaŭ tutmonde konata litero "y", kiu en preskaŭ ĉiuj lingvoj enhavantaj ĝin, estas elparoladata generale kiel "j", en esperanto. se ni anstataŭas "j" per "y", la litero "j" ceteras, kiun ni povas uzi por "j", kaj laŭ la sama konsekvenco "g" aŭ "dj" farigas "dj". la litero "h", estas elpoladata "kh", tial ni skribas ĝin "kh", tute same por "ĉ", kaj "s", ili estas elpoladataj "ch", kaj "sh", do ni skribus ilin "ch" kaj "sh".

tian alfabeton ni elektas, kaj kunveno de la esperantistoj unuvoche elektis, kaj ni de nun uzados ĝin.

dji definitivo nin liberigas de la supersignetoy sur la literoy.

dji estas la sola tute fonetika. kiu jam scias supersignuatan zi le supersignetoy, povas uzi tion.

tia alfabeto enkondukas la pley malgrandan reformon, nur unu litero nova, kaj tre konata litero.

kio jam scias supersignata alfabeton, povas lerni la fonetikan alfabeton en du minutoj, oni rimarku ke "y" egalas "j", kaj tio sufiĉas.

por ke ĉiuj, kiuj lernados la lingvon kun la fonetika alfabeto povu ankaŭ legi la literaturon kun la supersignetoy ni anoncos sur ĉiuj numeroj de "la lumo" kaj en ĉiuj chi tieaj gazetoj, kiuj instruadas la lingvon, kaj ankau en ĉiuj ekzempleroj de la "amerika esperanta kolekto" ke "y egalsonas "j", ke "j" egalsonas "j", ke "dj" egalsonas "g", "sh" egalsonas "s", "ch" egalsonas "ĉ".

tiamaniere en kvin minutoj oni lernos la du alfabetoy facile. la chi tieaj esperantistoy unuvoche opinis ke tian alfabeton oni povas akcepti, ĉar dji ne estas

"tute reformita", sed nur "iomete".

## LA REDAKCIO

## Correspondances.

Bordeaux-St Genès, nov. 1903.

Monsieur le Directeur de LA LUMO.

Dans le numéro d'octobre de votre vaillante revue, vous proposez de supprimer les majuscules en Espéranto pour diminuer de moitié les difficultés causées par l'accentuation de certaines lettres.

Permettez-moi de vous dire, Monsieur, que je ne partage pas votre opinion, votre solution n'est qu'un expédient et un palliatif.

Une demi mesure ne contente pleinement personne et ne résout pas définitivement une difficulté.

Il me paraît que les majuscules présentent de bons avantages et pas de graves inconvénients : en effet, elles donnent de l'élégance au texte manuscrit et un peu de variété au texte si lourd en typographie. Elles font mieux ressortir les titres, précisent les noms propres et les êtres personnifiés (à ce titre elles sont chères à plusieurs auteurs). Elles sont très généralement adoptées ; toutes les machines à composer et les machines à écrire donnent les majuscules. Il ne faut donc pas les supprimer.

Quant aux accents, c'est une autre affaire : je suis d'avis qu'il n'en faudrait admettre aucun, surtout en Espéranto. Ils ralentissent sensiblement l'écriture à la main et au clavographe ; ils sont une source perpétuelle d'incorrections pour les gens pressés, si nombreux dans la vie moderne.

De plus l'accentuation de majuscules n'est pas possible, à la machine à écrire, ni à la machine à composer, ce qui est un inconvénient très grave, comme vous le dites fort bien, à cause de l'extension que prennent ces deux genres de machines. Ce n'est donc pas aux innocentes majuscules qu'il faut en vouloir mais aux accents brouillons et parasites qui ne nous rendent quelques services qu'au prix de nombreux inconvénients.

Je ne pense pas que les accents, faciles à remplacer, trouvent longtemps de nombreux avocats et je crois qu'on peut regarder leur cause comme perdue d'avance.

Pour ma part, je regrette que le docteur Z. n'ait pas représenté les lettres modifiées par les lettres non-employées dans l'alphabet de l'Espe-

ranto, ou par d'autres signes communs dans l'imprimerie et faciles à manier, de telle façon que tout imprimeur put éditer de l'Espéranto sans être obligé de se procurer des caractères spéciaux. Dans l'état actuel des choses, les accents ne sont pas indispensables, puisque, ce qui n'a pas été fait peut fort bien et logiquement se faire, au moins dans l'Espéranto imprimé en indiquant les modifications de valeur de certaines lettres par la modification de leur forme ou plutôt par la substitution de caractères gras, italique, etc. . . . aux caractères ordinaires, ou par des lettres analogues, non déjà utilisées dans l'alphabet de l'Espéranto, comme le proposait dernièrement M. Ch. Ruissen dans la "Paix par le droit".

Pour l'Espéranto imprimé selon cette modification, on serait seulement obligé dès le début, des articles ou des ouvrages, de préciser la valeur des signes nouveaux dans un petit renvoi. Comme leur nombre est assez restreint, la chose ne me paraît pas présenter grande difficulté, cet avertissement est donné actuellement pour les lettres accentuées, quand on écrit à l'intention des non initiés, sans que cela dérange personne.

La substitution aux accents de lettres ou de signes communs en imprimerie, qui n'a sans doute pas d'inconvénient sérieux, offrirait de grands avantages pour l'écriture au clavigraphie où une touche seulement serait nécessaire pour imprimer les caractères accentués ainsi qu'à la machine à composer qui pourrait servir sans aucune modification et même pour l'écriture à la main qu'elle rendrait plus cursive sans rien enlever à l'élégance ou à la lisibilité. Cet usage d'indiquer les modifications de valeur d'un signe par la modification de sa forme existe et produit de bons résultats dans la plupart des systèmes de sténographie et de brachigraphie. Vous trouverez inclus dans ma lettre un exemple imprimé et clavigraphié de brachigraphie, Canton-Delmas ou un grand nombre de caractères particuliers indiquent des valeurs combinées.

Je suis donc partisan de la suppression des accents ; mais je crois qu'avant toute campagne de presse il serait convenable de consulter le docteur Z. et M. de Beaufront, qui sont en mesure de donner d'utiles avis.

Les cercles espérantistes seraient ensuite invités à nommer une commission présidée par M. Z. ou son délégué. Cette commission ayant fixé les modifications jugées utiles et convenables, la presse espérantiste aurait tôt fait de les porter à la connaissance des intéressés et les ferait passer dans la

pratique. Je n'ai confiance au succès que si vous obtenez unité et ensemble dans l'action.

Peut-être serait-il à propos d'attendre le choix que fera, n'en doutons pas, de l'Espéranto, la délégation internationale pour introduire dans ce merveilleux langage les perfectionnements dont il est susceptible. Quoiqu'il en soit, je vous livre mon opinion courante calamo regrettant le manque de loisir et de documents pour approfondir davantage cette intéressante question.

En terminant, je vous prie, Monsieur, de vouloir bien agréer tous mes remerciements pour le service gracieux et régulier que vous me faites de LA LUMO depuis sa fondation. Je ne puis, hélas en profiter beaucoup pour moi-même ; mais je me fais un devoir de la distribuer autour de moi. Chaque numéro est une graine jetée au vent, il faut bien espérer que quelques-unes de ces graines tomberont dans la bonne terre et rapporteront. . . . quelques abonnements.

Devant cette agréable perspective je vous prie d'agréer Monsieur, mes plus cordiales salutations.

FRE PROSPER.

160r. St Agnès à Bordeaux.

### M. Combes as Rip Van Winkle

M. Combes, Premier of the French Republic, is severely taken to task in the last issue of the Revue Mensuelle du Touring Club de France by M. Carlo Bourlet, president of the Esperantist group of Paris. In a recent speech in Paris, on the occasion of the visit of the British Parliamentary delegation to the French capital, Premier Combes—who can read English, but cannot speak it—made the extraordinary statement that he regretted the non-existence of an international language and wished that some such tongue might be given to the world ! In this public manner the French Premier confessed his ignorance of even the very existence of Esperanto ! Rip van Winkle up to date !

M. Bourlet's remarks are here reproduced ;

"Gentlemen, members of two Parliaments, this is the first time, this evening, that I had to regret that there does not exist, for orators who find themselves in my position, a sort of universal language,—any kind of a volapuk." Such are the opening words of the speech of M. Combes, in the presence of the English Parliamentarians, at the banquet of December 26.

Well ! Mr. President of the Council, that language exists ; and it is not a "volapuk" ; and it is not "any kind

of a language".

And if, instead of employing your efforts to learn English, which you have succeeded, you say, in learning to read, without being able to speak it, you had used only the quarter of these efforts in learning Esperanto, you would know not only how to read but write and speak a language that is clear, simple and harmonious, which does not pretend to be "universal", but simply "international".

And you are not pardonable, Mr. President of the Council, in not knowing of Esperanto ; for you ought to know that it will have its OFFICIAL place in the French section, group 138, of the International Exposition at St-Louis, and that your eminent colleague, General André, Minister of War, under date of November 12, accorded OFFICIAL AUTHORIZATION to all the officers of France to join French Societies for the propagation of Esperanto !

Well, yes, We exist ! And our Esperanto has a vitality and a force of expansion quite out of the common !

In 1900 the French Society for the Propagation of Esperanto had scarcely three hundred members, while to-day, with its thirty local Esperantist groups, it has nearly 4,000 members.

Whether the retrogrades will it or not, it is now "une affaire dans le sac". The final success of Esperanto is certain.

It is not in France only that the idea is making progress. Steadily, in Germany, in Switzerland, in Belgium, and even in India, in Japan, in Peru, and in Chili, new societies are being founded and new Esperantist papers are appearing.

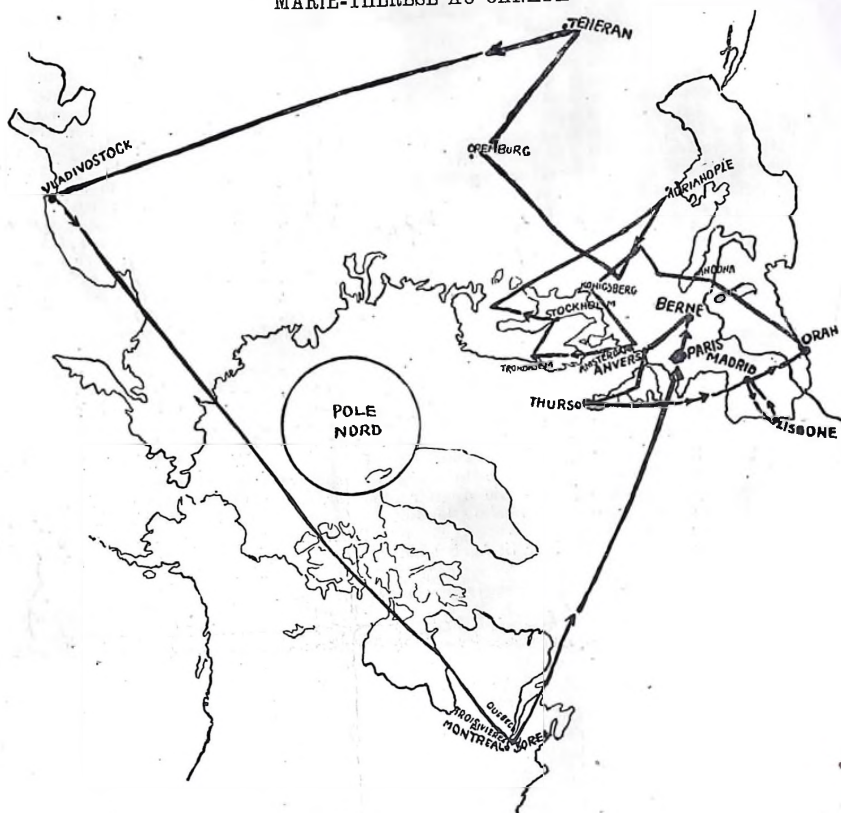
For lack of space I cannot tell everything ; here I will only cite one typical example.

Just a year ago, I triumphantly announced the appearance of Esperanto in England, the founding of the first English Society at Keighley. They were but ten, the plucky ones who took such an audacious step ! And to-day, just one year later, I receive the first number of an English Esperanto paper published in London.—"The Esperantist"—and in it I read that there are at the present time twelve societies of propaganda in England, that courses are being organized in all the large cities and that it is one of the greatest editors in London, Mr. Stead, of the Review of Reviews, who sends forth the English Esperanto works.

There's fine work for you ! And all over Europe it is going on in the same way.



## MARIE-THERESE AU CANADA



Carte montrant le parcours suivi par la lettre

## Marie-Thérèse à St-Hyacinthe

M. D. T. Bouchard, secrétaire du Cercle Littéraire de St-Hyacinthe et du club Esperantiste de cette ville, vient de recevoir une lettre assez curieuse de Téhéran, Perse.

Cette lettre est à faire le tour du monde. Elle est partie de Paris, le 20 avril dernier ; elle a successivement passé par Paris ; Berne ; Anvers, Belgique ; Kéighly, Angleterre ; Trament, Ecosse ; Madrid, Espagne ; Rezende, Portugal ; Oran, Algérie ; Firenze, Italie ; Prague, Autriche ; Szeged, Hongrie ; Konigs-

berg, Allemagne ; Hilversum, Hollande ; Lysekloster Bergen, Norvège ; Stockholm, Suède ; Kamus, Finlande ; Philippopoli, Bulgarie ; Varsovie, Russie ; Orenburg, Russie ; Téhéran, Perse ; Vladivostok, Russie d'Asie ; de Vladivostok, elle est retournée à Téhéran, Perse. De Téhéran, elle est passée par Nagasaki, au Japon, San-Francisco, Chicago, Montréal, et est arrivée à St-Hyacinthe, hier matin.

M. Vadel, l'expéditeur de cette missive l'a baptisée du nom de Marie-Thérèse ; elle est écrite en Esperanto et elle fait son long voyage pour établir que l'Esperanto est compris et écrit dans

presque tous les pays du monde. Elle est accompagnée de plusieurs photographies, d'une lettre écrite par le secrétaire du Club Esperantiste d'Anvers aussi d'une lettre de faire part annonçant la mort de M. E. Usanaze, un esperantiste d'Oran, Algérie, à qui on avait adressé Marie-Thérèse.

Cette lettre écrite sur toile, mesure environ 17 pieds ; elle est signée de 53 noms et porte 68 timbres dont 57 différents.

L'enveloppe est en parchemin épais et ajouré pour laisser voir le nom du destinataire. Malgré la solidité de cette couverture, son voyage a été si long qu'elle





Photographies du groupe espérantiste de Vladivostok accompagnant Marie-Thérèse

est déchirée aux quatre coins.

Les personnes par les mains desquelles elle est passée y ont écrit leurs réflexions en Esperanto. Le Dr Zamenhof, à qui on l'a fait parvenir, a écrit le souhait suivant : " Al ĉiaj karaj samideanoj kaj kumbatalantoj en la tuta mondo mi sendas per tia ĉi okazo mian plej koran saluton. " " A tous les chers partisans d'un désir commun qui combattent ensemble pour la réalisation d'une même idée dans le monde entier j'envoie par cette occasion mes salutations les plus cordiales. "

Comme on le sait le docteur Zamenhof est l'auteur de la langue Esperanto.

Nous croyons que cette lettre constitue une preuve irréfutable de l'internationalité de l'Esperanto. Les destinataires, Russes, Polonais, Allemands, Finlandais, Norvégiens, Suédois, Anglais, Persans, etc., qui y ont écrit leurs réflexions ont été compris par tous les espérantistes qui ont vu cette lettre originale,

à quelque nation qu'ils appartiennent.

Marie-Thérèse est actuellement exposée dans la vitrine de la pharmacie Ostiguy où le public peut la voir. Les amateurs de timbres ou toutes personnes qui désireraient l'examiner de près n'ont qu'à s'adresser au bureau de " L'Union. "

( "L'Union" de St. Hyacinthe, 5 déc )

### Une lettre qui fait le tour du monde.

LA CÉLÈBRE MISSIVE "MARIE-THÉRÈSE" PARVIENT AUX BUREAUX DE "LA PRESSE" APRÈS SON PASSAGE PAR TOUTS LES POINTS DU GLOBE.

### UNE INTERESSANTE LEÇON DE CHOSES.

Nous avons à maintes reprises parlé de l'Esperanto, cette langue auxiliaire internationale créée dans le but de rendre plus facile les relations commerciales ou autres, entre les différents peuples du monde.

L'auteur de cette langue, le docteur Zamenhof a trouvé au Canada et ail-

leurs de fervents adeptes qui travaillent sincèrement dans l'intérêt de cette nouvelle langue, destinée à créer entre les nations civilisées du globe, une union et une entente plus intime et plus cordiales.

Un monsieur Vadel, de Paris, a eu l'ingénieuse idée de faire voyager autour du monde une lettre espérantiste qu'il appelle : Marie-Thérèse. Quand la lettre, après avoir parcouru les cinq parties du globe, lui sera retournée, son but évidemment sera atteint. Il aura démontré l'efficacité de l'invention du docteur Zamenhof. Marie-Thérèse est maintenant au terme de son voyage, puisque, de Saint Hyacinthe et ensuite de Montréal, elle part pour Paris, pour retrouver le papa Vadel. La charmante petite lettre nous a fait le plaisir d'une visite à nos bureaux. Nous savons gré à sa délicatesse en notant son passage ici.

La petite "Marie-Thérèse" partit de Paris le 20 avril dernier. En laissant la grande capitale elle adresse aux nombreux parrains chez qui elle s'en va une petite note que nous traduisons :

"Je suis la "Marie-Thérèse" partie de Paris, pour voyager autour du monde et revenir à Paris.





Marie-Thérèse aux bureaux de "La Presse."

"Je vous apporte, cher parrain, un heureux bonjour et les meilleurs souhaits de toute ma famille qui s'étend sur le monde entier. Je suis seule, tout-à fait seule pour faire ce grand voyage, et cependant je ne crains rien; je sais que chez mes parrains, je serai reçue comme une de leurs fillettes et qu'ils feront tout en leur pouvoir pour que j'atteigne mon but. Je je vous demande de me renvoyer affranchie, si nécessaire au bureau de poste, en suivant bien les numéros inscrits. Prière aussi d'informer mon papa Vadol, 1 Place Denfert, Rochereau, Paris, que je suis arrivée et que je me porte bien. Vous diriez vous aussi écrire au-dessus de votre adresse, une gentille petite phrase de quatre ou cinq mots ?"

"Cher Parrain, avec l'expression de mes sentiments affectueux, veuillez accepter mes meilleurs souhaits de bonheur.

"MARIE-THERÈSE".

Et depuis ce jour, la petite lettre a voyagé sans jamais s'égarer; à titre de curiosité nous donnons ci-après l'itinéraire suivie par la charmante petite lettre Marie-Thérèse, ainsi que ses da-

tes d'arrivée et de départ :

Paris, 20 avril ; Berne (Suisse) ; 21 avril ; Anvers (Belgique), 24 avril ; Keighley (Angleterre), 4 mai ; Trament (Ecosse), 6 mai ; Madrid (Espagne), 13 mai ; Rezende (Portugal), 15 mai ; Oran (Algérie), 24 mai ; Tirenze (Italie), 29 mai ; Szeged (Hongrie), 23 juin ; Königsberg (Allemagne), 5 juillet ; Hidversum (Hollande), 9 juillet ; Bergen (Norvège), 25 juillet ; Varsovie (Russie), 12 août ; Orenburg (Russie), 12 août ; Tehéran (Perse), 3 septembre ; Vladivostock (Russie d'Asie) 1er octobre ; Saint Hyacinthe (Canada), 3 décembre.

Les "parrains" suivirent à la lettre ce que leur avait écrit en partant "Marie-Thérèse," aussi trouvons-nous une foule de petits bonjours ou au revoir intéressants à noter. Citons-en quelques-uns :

Anvers (Belgique).—"Bon voyage à ma filleule, Marie Thérèse."

Keighley (Angleterre).—"Paix et bienveillance à l'humanité."

Madrid (Espagne).—"L'Espéranto est le canal de la pensée humaine."

Rezende (Portugal).—"Que Marie-Thérèse soit partout et en tout heureuse."

Tirenze (Italie).—"L'Espéranto rapproche les esprits."

Königsberg (Allemagne).—"Espéranto ! unis l'humanité."

Hilversum (Hollande).—"Et quand même, l'Espéranto vaincra."

Bergen (Norvège).—"Espéranto, aide à pénétrer le cœur de tous les hommes de la paix du Sauveur."

Orenburg (Russie) :—

L'espérance, l'obstination, la patience,  
Tels sont les signes par lesquels ta naissance  
Eas à pas après un travail laborieux  
Atteindra son but glorieux.

Saint-Hyacinthe (Canada) — "A tous les pays, des espérantistes ; aux espérantistes, l'humanité ; à l'humanité, paix et vérité !"

A l'occasion du passage de Marie-Thérèse, il y aura, jeudi prochain, à Saint-Hyacinthe, une fête espérantiste. Une assemblée publique aura lieu à l'Hôtel de Ville, des discours seront prononcés par des orateurs de Saint-Hyacinthe et de Montréal. La fanfare Philharmonique est engagée pour cette circonstance. Une conférence très intéressante en même temps que des discours seront faits dans le but de prouver l'utilité de l'Espéranto.



Formé, il y a un an à peine le groupe d'Espérantistes de Saint-Hyacinthe atteint déjà le nombre quarante, ce qui promet beaucoup pour le futur.

"La Presse" 12 Déc. 1903.

## La dernière étape de la "Marie-Thérèse"

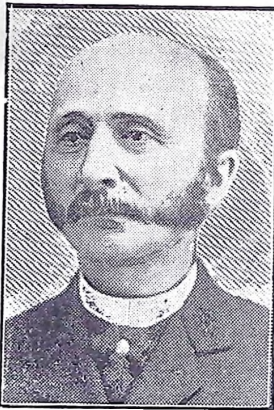
UN ENVOYÉ DE "LA PRESSE" VA PORTER LA CÉLÈBRE VOYAGEUSE AU GROUPE ESPÉRANTISTE DE SAINT-HYACINTHE.

La célèbre "Marie-Thérèse" dont tout l'univers a parlé et qui fera époque dans l'histoire de la linguistique, a parcouru, hier soir, sa dernière course avant de retourner à Paris, son point de départ.

Nous avons dit, samedi, ce qu'est cette lettre-autographe qui a voyagé par tous les pays du globe.

L'avant-dernière destination de "Marie-Thérèse" était Montréal. Elle fut déposée à la "Presse", le premier journal de l'Amérique qui a parlé de l'Espéranto.

"La Presse" a écrit en espéranto sur la "Marie-Thérèse" quelques mots de bienvenue et a chargé un des représentants de ce journal de porter lui-même le message à sa dernière étape, à St-Hyacinthe.



M. le Dr Eugène Saint-Jacques, maire de Saint-Hyacinthe, président du banquet.

La voyageuse a reçu en cette ville une chaleureuse réception. Le club espérantiste de Montréal s'est rendu à Saint-Hyacinthe où il a rencontré là ses amis.

Tous se sont réunis à l'Hôtel du

Canada où un dîner intime a été servi.

M. A. M. Beauparlant, avocat, président du groupe espérantiste de Saint-Hyacinthe, présidait à ce dîner.

Remarqué en outre : Son Honneur le maire Saint-Jacques, Mme Saint-Martin, présidente du club espérantiste de Dames de Montréal ; M. Ludger Larose, artiste de Montréal ; M. St-Martin, sténographe de la Cour Criminelle de Montréal et président du club espérantiste de Montréal ; M. J. G. Trahan, vice-président du club espérantiste de Saint-Hyacinthe et secré-



M. A. M. Beauparlant, avocat, président du groupe espérantiste.

taire de la Chambre de Commerce ; M. A. P. Beauchemin, sténographe de Montréal ; M. Jos. Bourgeois, comptable de Montréal ; M. Robert, F. Candlish, journaliste de Montréal ; M. A. M. Adington, journaliste de Montréal ; M. Elzéar St Onge, commis-pharmacien de Saint-Hyacinthe ; M. E. Lapalme, commis-marchand, St-Hyacinthe ; M. V. Guertin, typographe de St-Hyacinthe ; M. Damien Bouchard, journaliste, secrétaire du club des espérantistes de Saint-Hyacinthe.

Après le dîner, il y a eu une importante assemblée à la salle du marché. Nombre de citoyens de Saint-Hyacinthe étaient présents. Cette réunion fut présidée par Son Honneur le maire de Saint-Hyacinthe.

Lorsque l'envoyé de "La Presse" a remis "Marie-Thérèse" entre les mains de M. Damien Bouchard, le secrétaire, il fut applaudi avec enthousiasme. Des remerciements unanimes furent votés à "La Presse" pour ce qu'elle avait fait et pour cette lettre-autographe et pour les espérantistes en général.

M. Beauparlant introduit à l'assemblée les visiteurs de Montréal venus à

Saint-Hyacinthe à l'occasion du passage de "Marie-Thérèse" dans cette ville.

M. Saint-Martin fait ensuite un discours dans lequel il parle de la diffusion actuelle de l'Espéranto dans le monde. Il le prouve par cette lettre-autographe de Marie-Thérèse où l'on voit que vingt quatre pays y sont intéressés. Il termine en parlant du mouvement de l'Espéranto au Canada. Rien qu'à Saint-Hyacinthe, on compte 50 espérantistes.

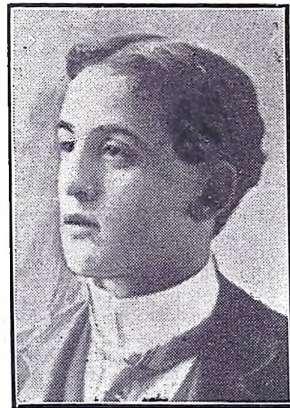
M. Candlish adresse quelques mots, et il est suivi par M. Beauchemin qui fait l'histoire de l'Espéranto au Canada, dont le novateur fut M. l'abbé Solis, mort il y a quelques mois.

MM. Beauparlant et Bouchard parlent de paix universelle et déclarent que les grandes questions sociales et internationales se traiteront à l'avenir au moyen de l'Espéranto.

M. le maire Saint-Jacques a fortement encouragé l'étude de cette langue chez la jeunesse, d'abord comme amusement intellectuel fort recommandable et plus tard comme utilité indispensable.

C'est le maire Saint-Jacques qui a eu l'honneur de mettre le dernier à la poste la fameuse "Marie-Thérèse" en route maintenant pour Paris.

Les cours d'espéranto s'ouvriront à Saint-Hyacinthe, au mois de janvier, au Cercle Littéraire.



M. Damien Bouchard, de Saint-Hyacinthe, qui a reçu la "Marie-Thérèse".

A son arrivée à Paris, "Marie-Thérèse" sera exposée au "Figaro" et dans les autres principaux journaux parisiens.

De là, elle sera envoyée à la grande exposition internationale de Saint-Louis (Etats-Unis).

"La Presse", 18 Déc. 1903

## "LA BELGA SONORILO"

Gazeto Esperantista eliranta  
ciumonate, en Belyuyo.....

### Kosto de la jara abono

3 fr. — Oni sendu la obonojn al : M. Seynayeve, Coutrai,  
3 rue de l'Avenir, Belguyo  
Ce journal est publié en français, en flamand et en esperanto.  
This monthly review is published in French, Flemish and Esperanto.

### An "Esperanto" Gathering at St-Hyacinthe

Special to "The Montreal Star".

St. Hyacinthe, Que., December, 19.—  
An interesting demonstration in connection with the Esperanto International language movement, took place Thursday evening, under the patronage of Mayor St. Jacques. The local Esperantists were reinforced by a considerable delegation from Montreal, who were met at the station and driven to the Canada hôtel, where they were entertained at dinner. Later a public meeting was held in the town hall at which Mayor St. Jacques took the chair. The Philharmonic band furnished the music for the occasion. The meeting, which was well attended was addressed by Mr. Beauparlant, president of the St. Hyacinthe Esperanto Society, and Messrs Saint Martin, Beauchemin, Larose and Candlish, of Montreal, all of whom dwelt upon the importance to civilization of and international language, and showed how admirably the Esperanto language, the invention of Dr. Zamenhoff, filled all requirements.

An interesting feature of the evening was the exhibition of "Marie Therese," a remarkable document which, starting from Paris, several months ago, as made the tour of the world, passing through almost every civilized country. It came direct to Montreal and St. Hyacinthe from Vladivostok, in Siberia, and is now en route to Paris, whence it set forth. It is written entirely in Esperanto and has been forwarded from one Esperantist group to another all around the globe. It is a strip of parchment sixteen feet long, folded up in the form of an ordinary letter, and on

every fold are to be seen a new address and the stamps and post-marks of the various countries through which it has passed. The objects of sending the letter around the world was to show the wide-spread diffusion of Esperanto and its consequent utility to all travellers and other having international relations.

Mayor St. Jacques was asked, in his official capacity, to mail the letter to its final destination in Paris, which commission he accepted in a grateful speech. A vote of thanks was rendered the Mayor for having presided over the gathering.

A reception was afterwards tendered to the Montreal guests, at which several interesting speeches were made, some of them in the international language.

The Montreal "Star" Déc. 19, 1903.

### ALGEBRA AND ESPERANTO

The following remarkable article will help to do away with the impression that an artificial language must of necessity be a rudimentary form of speech, entirely unfitted for science or literature. Esperanto has not only disproved this assumption, but has actually shown itself to be the superior of all existing languages in its power of exact expression.

Translation of the article, which appeared in the "Review of the Touring-club of France", November 1903; by Mr. Emmanuel Aimé :

"Written algebra, with its special text and conventional letters and signs—naked algebra so to speak—that is to say, algebra divested of the ordinary text, which clothes the expressions peculiar to it, is in itself a real language, adapting the simplest of vocabularies to the simplest of

sciences.

"Algebra is the earliest form of artificial language. It was invented in the latter part of the sixteenth century by the genius of Viète, to free arithmetical calculation from the embarrassing logomachy in which it had been struggling from antiquity.

"This artificial language (algebra), though playing a restricted role, has been such a powerful aid to mathematicians that it immediately became international in the world of scholars. With one sweep of its wings, it bore the great mathematicians, Descartes, Leibnitz, Newton, Galileo, and Kepler to the heights of analytic geometry, of differential calculus, and of celestial mechanism.

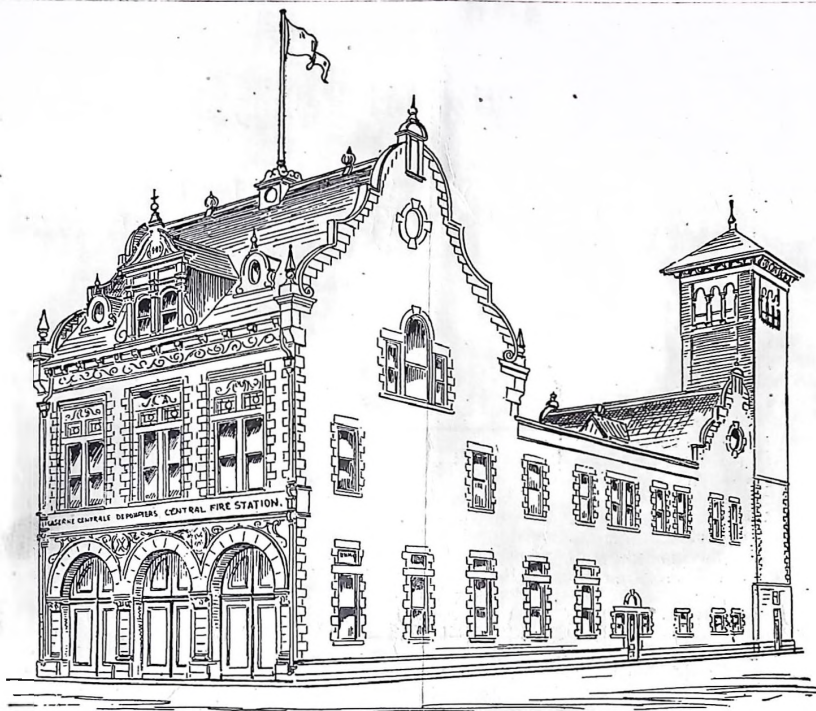
"Evidently the study of this language, and at the same time of the science with which it is confounded in the teaching, requires the intermediate help of a language which is previously known, and which when translated would give the student the integral sense of the algebraic text. The great drawback is that the natural languages, which are all more or less illogical, can hardly be brought to render an exact translation of the algebraic language, which is logic itself. Operation and formulas presenting features of analogy or of opposition, (very clearly expressed in the special notation of algebra, which is essentially a written language), do not present them with the same degree of precision when once translated into vulgar language and presented as a spoken algebra: the mathematical thought is falsified, even if it is only slightly deflected".

"Our old living languages that were formed before the development of modern mathematics, do not lend themselves to unexpected subtleties of all kinds, without torturing their vocabulary or violating their syntax. This is also true of the dead languages, such as Latin, which has also been tried by the Algebraists).

"There is only one young and therefore artificial language, which is exempt from the ankylosis and the venerable immutability of secular languages, which without injury, and even with increase of its inherent power, can bend its constructions so as to accommodate them to the flexifying movements of algebraic gymnastics.

"The admirable books, the Esperanto translation of the Monadology of Leibnitz, by M. Boirac, Rector of the University of Dijon; and the collection of "Esperantay Prozaĵoj", by Zamenhof, de Beaufront, Carlo Bour-





Caserne Centrale des Pompiers de Montréal.

let, and their collaborators, demonstrate clearly that the flexibility of Esperanto fits it as well for the abstractions of philosophy as for the flowers of Litterature. In composing his algebra, Viète would undoubtedly have utilized the wonderfully rich and docile language of Dr Zamenhof, had it been at his disposal, for the Esperanto phrase molds itself so perfectly upon the Algebraic phrase that the Esperanto translation can be rigorously superimposed upon the algebraic text.

"Under such circumstances the demonstration of a rule of mathematics can be reduced to the simple application of a rule of grammar; and, thanks to the elasticity of Esperanto, the solution of a problem should be obtained simply by modifying its wording by series of parallel grammatical transformations of the equation following therefrom, applied each to each. Had I space here I could cite innumerable examples".

"I have moreover verified the fact by putting it to the Esperanto style the manuscript of one of my courses in algebra, comprising the matter of the bac.alaureate; and thereby have obtained a very much simplified new course. It has been said that in algebra to calculate is to write. This is doubly true when writing at the same time in algebra and in Esperanto".

The Following Editorial Note was Appended:

"The remarks by M. Emmanuel Aimé are absolutely exact; and, to a certain extent, Esperanto could replace logical algebra, the language of signs, by Peano and others".

"To illustrate this, we will quote from an article in Esperanto, by M. Bricard in the September issue of the 'Nouvelles Annales de Mathématiques.' To translate the following phrase, 'capable-of-being-distributed-by-groups-of-p', the author needs but one Esperanto word, "p-opigeblay".

"However if we do not wish to use too complicated formations, we would have to abridge the language to designate the most frequently used terms of the language of mathematics. This may be verified, for example, by reading through the Esperanto dictionary of mathematics, which is in course of publication in the Supplement of the 'Nouvelles Annales de Mathématiques'.

### Grava Sciigo

Ni djoyas povi acigi al la Esperantistoj en diversaj landoj ke la "Illustrated Graphic", eldonata che 95 Fifth Avenue, New York City, U. S. A., and 112 St. James Street, Montreal, Canada, komencas regulan Esperantan kurson en dja nuna numero.

La "Graphic" estas unu el la plej gravaj chiumonatay revuyoj en Ameriko, kay celas la pu-

bukigon de nuntempaj okazoy. Dĵia cirkulado estas ĉirkaŭ 250,000, kaj estas disvastidjanta tra la tuta mondo. La Esperanta fako de nun estos unu el dĵiaj regulaj bonadĵoj, kaj estos verkita de la angla redaktoro de "La Lumo". La naturan metodon por la instruado de lingvoj oni adoptos, estante pli praktika kaj rapida por obteni bonajn rezultatojn. Danke al tiu povema kaj potenca perilo ni fide esperas ke dekmiloyn da novaj kaj entuziasmaj varbitoy estos gajnitaj por Esperanta movado dum la kelkaj venontaj monatoj. Ankaŭ oni esperas ke la forto ricevota de la bona ekzemplo kuradĵigos multnombro da aliaj gazetoj sekvi la voyon elmontritan de tiu ĉi entreprenema kaj progresema monata revuo.

Ni devas gratuli ambaŭ Esperantaron unuflanke, pro la ricevo de alidjo de tiel grava eldonaĵo, kaj aliflanke la "Illustrated Graphic", por esti la unua angla revuo en Ameriko kiu malfermis regulan Esperantan fakon.

Ni fortege admonas al ni aj legantoy aboni tiun belegan ilustritan revuon, kies la yara abonpago estas nur \$1.20. Ekzempleron dek cendoy.

#### Important announcement

We are much pleased to be able to announce to the Esperantists of the various countries that "The Illustrated Graphic" published at 95 Fifth Avenue, New-York City, and 112 St-James Street, Montreal, Canada, is commencing a regular course of Esperanto in its current number.

The Graphic is one of the most important periodicals in America, and is devoted to the publication of current events. It has a circulation of some 250,000, and is widely read throughout the world. The Esperanto Department will henceforth be one of its regular features, and will be conducted by the English Editor of "La Lumo". The natural method for the learning of languages will be followed, as being the most practical and rapid in its results. By means of this powerful and influential

## FONETIKO LITERA

### Skizo pri kelkaj konsonantoy

broshureto verkita en Esperanto de

M. VEREMA

Atrankite: 0.50

Che la LUMO

KAY AGENTOY

medium it is confidently hoped that tens of thousands of new and enthusiastic recruits will be gained for the esperanto movement within the next few months. It is also to be expected that the force of good example will also encourage numerous other publications to follow the lead set them by this enterprising and progressive periodical.

We have to congratulate the Esperanto world, on the one hand, upon having received the adherence of such an important publication in America to open a hand, the Illustrated Graphic for being the first English publication in America to open a regular department in Esperanto.

We would strongly recommend our readers to subscribe to this splendid illustrated periodical, the annual subscription of which is only \$1.20. Single copies ten cents.

#### AMERICAN ESPERANTO SOCIETY

137a St. Elizabeth St.,

Montréal, Can.

Art. 1. This Society was organized on the 15th of March, 1900, for the purpose of propagating the International Language Esperanto in America.

Art. 2. The Society is divided into three classes: ordinary members, graduate members, and propagators.

(a) Ordinary members are those who approve of the aims of the Society, and are prepared to contribute a regular annual fee, while not proposing to learn the language.

(b) Graduate members are those who correspond with us in Esperanto, thus showing that they are able to read and write the language.

(c) Propagators are those who have induced at least ten persons to join the Society.

Art. 3. The annual fee for membership in the Society shall be \$1. the payment of \$25 shall entitle to life membership.

Art. 4. The Executive Committee of the Society shall be composed of ten members; to wit, a President, a Secretary, a Treasurer, and six Directors, who shall be elected annually at the general meeting, to be held on March 15.

Art. 5. The members shall have the use of the Society's meeting-rooms, and shall have access to the Esperanto books, magazines, and other literature therein. They shall be entitled to instruction in Esperanto and shall receive a free subscription to the trilingual illustrated monthly La Lumo, which is the official organ of the Society, and which will publish a full classified list of members of the Society at the end of each year.

Composition.

Administration. Fees

Advantages.

Ann.



## Steady Progress in Britain

The editor of LA LUMO has received the following interesting letter from our able and zealous "Samideano", Mr. J. C. O'Connor, B. A., who, as we all know, is a lion in the fight now going on in Great Britain for the triumph of Esperanto :

"Our progress in England is continuous, if slow. The removing of prejudices is a more difficult task than the moving of mountains. I have no doubt but that our new journal will begin a new era in the work. This is only another item added to the long list of these for which we are indebted to Mr. Stead.

A new group has been established at Brixton, London, due to the energy of Dr. Preston Lewis, and in a short time I expect another will be formed at Twickenham, as a result of a lecture I gave there a short time ago.

You will be glad to learn that Pitmans,—the Phonetic people—who a short time since were rather against us, have now seen the error of their ways.

This I in great measure attribute as a result of my lecture before the London Phonographic Society, an account of which appeared in the Phonetic Journal.

One of the largest educational colleges in London, Cusack Institute, has now taken up Esperanto, and I have a free class there every Monday, the number of students being thirty.

Two of my pupils, Messrs Mudie and Rolston have charge of the class at the Gowin School of Languages, Kensington, and two other pupils, Miss A. Shafer and Mr. Goody have charge of the class in a branch of the same establishment at Finsbury Pavement.

"My friend and colleague Mr. F. Hayes is conducting two classes, one at Wandsworth and the other at Battersea. The latest addition to our groups is one at South Shields, just established. It is called the Tyne-mouth Esperanto Society and is being worked under the auspices of my zealous friend Mr. A. F. Davidson.

"My friend Dr. G. Busuttill, of Misida, Malta, has been labouring very hard for the cause, and has by this time started a group there. I am also arranging for the formation of a group in Rome amongst the English residents there and am in communication with others in Florence and Milan for the same purpose".

## ESPERANTO IN MALTA

Dr. G. Busuttill, of Misida, Malta, is an enthusiastic Esperantist who has done much for the cause in the little island in the Mediterranean. By writing to the local press and in other ways he has succeeded in arousing considerable interest in the international language and a group is in process of formation there—if not already formed by this time. For some time several University students have been studying Esperanto and some English ladies and Maltese gentlemen have also started the good work. Esperanto papers have also been given a place in the public library.

## A GOOD EXAMPLE

The editor of "The Herald" of Toronto, an interesting little paper devoted to pronunciation and amended spelling, has set a most commendable example to the journalistic fraternity in promising to insert nothing, either for or against Esperanto, unless he is quite certain the writer knows what he is talking about. This is a great point gained; for one of the most onerous tasks which Esperantists the world over have laid upon them is that of watching and replying to those wrong-headed individuals who, on little or no provocation, rush into print and proceed to lay down the law in regard to what they are pleased to term the "absurdity" or "impossibility" of such a language as Esperanto to which, of course, they have never given half an hour's study—and yet they know it all! Strange it is that editors of widely-read newspapers are so ready to insert communications of this sort, which do much to mislead the public on a question so important to humanity.

The following is the promise in amended spelling, given by the editor of "The Herald" in the January issue of the paper :

"We hav promist to insert nothing for or against Esperanto unless we ar positiv the riter knows what he is talking about. Mr. Saint-Martin wishes this becaus convinced that many a good caus is hopelesly injured by dablors who giv impressions altogether rong. Wer the same rule applied in amendment of speling, it wud be bter. Hitherto, easy good nature

has permitted publication of schemes utterly wild and impracticabl, against which both comon sence and ingrained prejudice rebel. Toard a solution of the problems of New Spelling such schemes oft contribute les than nothing".

We thank our confreres for this, and hope other editors will follow his example.

## TRADUCTION

Au sujet de la langue internationale.  
(Suite).

L'ami.—Mais supposons, que l'on pourrait ainsi écrire à n'importe qui sur toute la terre, il n'y a aucune loi ordonnant l'étude de cette langue, il n'y aucune nation, aucun peuple la parlant, et rappelez-vous le dire : L'affaire de n'importe qui est l'affaire de personne.

Vous-même.—Vous avez raison, il n'y a aucune nation dont la langue propre soit l'Esperanto, mais c'est à cause de cela qu'on doit l'accepter, parce qu'elle est neutre, qualité nécessaire à son adoption. Les lois ne vous contraignent pas, mais est-ce que vous attendez toujours que les lois vous y forcent pour agir pour le bien de toute l'humanité. Beaucoup d'hommes d'autres pays ont accepté l'Esperanto estimant votre acceptation et la mienne, j'ai donné la mienne et je vous recommande de faire comme moi, bientôt le groupe profitera et pas à pas, la langue réussira, parce que celui qui apprend cette idiome, le propage immédiatement, et ainsi l'Esperanto au lieu de n'être l'affaire de personne, deviendra l'affaire de tous.

EXERCICE avec O. Indication de la chose.

IO (quelque chose), KIO (quelle chose); TIO (telle chose). CIE (toute chose); NENIO (nulle chose).

## LA TIMULO KAJ LIA FRATO

Petro.—Josefo, Josefo! venu jen estas io sub mia lito.

Josefo.—Kio?

Petro.—Mi ne scias, mi timas.

Josefo.—Chio timigas vin. Estas nenio sub la lito.

Petro.—Rigardu ankoraŭ, mi diras al vi ke mi audis ion, mi ne scias kion, Josefo.—Vi timas chion, (li rigardas) mi vidas nenion. (Eksaltas dika kato). Jen tio estas la kato.

Petro.—Nu, chu mi eraris?

(A CONTINUER)